

О. Є. Шандрівська¹, К. В. Атаманчук²
Національний університет “Львівська політехніка”,
¹ кафедра маркетингу і логістики,
² кафедра економіки підприємства та інвестицій,
ORCID: ¹ 0000-0002-4335-2423; ² 0009-0005-0320-4134

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ШОКОЛАДУ ТА ШОКОЛАДНОЇ ПРОДУКЦІЇ У СВІТІ

<http://doi.org/10/23939/semi2024.01.043>

© Шандрівська О. Є., Атаманчук К. В., 2024

Здійснено структурний аналіз специфіки функціонування ринку какао-бобів у світі як основної сировини для виготовлення шоколаду та шоколадної продукції. Досліджено світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції в частині виявлення специфіки експортно-імпортової діяльності на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції; використуваних каналів розподілу шоколаду та шоколадної продукції в сучасних умовах. Виконано оцінювання концентрації світового ринку шоколаду та шоколадної продукції із використанням індексу Херфіндала – Хіршмана, індексу концентрації, індексу Лінда та індексу Джинні. Визначено компанії, які входять у ядро світового ринку шоколаду. За аналітичними розрахунками до таких зараховано Nestle SA, Mars Incorporated, Mondelez International, Ferrero Group.

Ключові слова: світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції; какао-боби; експорт; імпорт; канали розподілу; концентрація ринку; конкурентне середовище.

Постановка проблеми та актуальність дослідження

Світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції активно розвивається. Це засвідчує зростання попиту на шоколад у світі як на один з найпопулярніших видів солодощів, поглиблену інтеграцію передових технологій у виробництво шоколаду; зростання доступності онлайн-замовлень та зручності доставки шоколадної продукції до кінцевих споживачів, розширення товарного асортименту шоколадних виробів для задоволення потреб клієнтів.

Однак такі чинники впливу на становлення світового ринку шоколаду та шоколадної продукції, як зростання цін на какао-боби, гостра конкуренція з боку інших солодощів (товарна конкуренція) та конкуренція між продуцентами галузі (внутрішньогалузева конкуренція), руйнування світових ланцюгів поставок шоколаду та шоколадної продукції в умовах збурень тощо, засвідчують потребу комплексного дослідження світового ринку шоколаду та шоколадної продукції з огляду на загострення усіх видів конкурентної боротьби на досліджуваному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Особливості функціонування світового ринку кондитерських виробів та тенденції його розвитку вивчено у працях І. Чернія та Т. М. Винника [7]; А. І. Тичинської та М. А. Наумової [4]; О. Ю. Назарової та О. А. Чуприни [2]. Всесвітня організація з дослідження ринку та консалтингу “Polaris Market Research” досліджувала місткість ринку шоколаду та шоколадної продукції як окремого сегмента ринку кондитерських виробів у 2022 р. та окреслила прогнози його змін у 2023–2032 рр. [17].

Ідентифікацію присутності на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції основних компаній-гравців, сегментацію ринку шоколаду та шоколадної продукції за типом товарної продукції, визначення основних каналів дистрибуції шоколадних виробів здійснюють такі світові організації (стейхолдери): організація з дослідження ринку “Straits Research” [41]; глобальна компанія з дослідження ринку та управлінського консалтингу “Global Market Insights” [18]; Всесвітня організація з дослідження ринку та консалтингу “Polaris Market Research” [17]; компанія з дослідження ринку та надання консалтингових послуг “Exactitude Consultancy” [16], яка оприлюднила результати вивчення специфіки функціонування каналів дистрибуції шоколаду у світі та ідентифікувала основні чинники, що впливали на розвиток галузі виробництва шоколаду в 2020–2023 рр. Проблематику впливу пандемії на світовий ринок, сегментацію ринку шоколаду та шоколадної продукції досліджували також глобальна компанія з дослідження ринку та управлінського консалтингу “Global Market Insights” [18] та компанія з дослідження ринку “Data Bridge Market Research” [22].

Проте, незважаючи на значний інтерес науковців та інституцій до вивчення специфіки функціонування світового ринку, сегментацію ринку шоколаду та шоколадної продукції, гостроту конкуренції на досліджуваному ринку вивчено недостатньо.

Формулювання гіпотез і постановка цілей

В умовах збурень, які призвели до трансформації попиту та пропозиції на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції, зміни конфігурації ланцюгів поставок шоколаду, загострення конкурентної боротьби, економічна кон’юнктура світового ринку шоколаду та шоколадної продукції стали об’єктом інтенсивного дослідження, предмет якого – чинники впливу на розвиток галузі з виробництва шоколаду та шоколадної продукції, з огляду на загострення конкурентної боротьби в умовах збурень.

Мета статті – викласти результати виконаного комплексного дослідження світового ринку шоколаду та шоколадної продукції. Для цього передбачено перевірку таких гіпотез: поширення пандемії COVID-19, війна в Україні та інші збурення призвели до порушення функціонування ланцюгів поставок шоколадної продукції та логістики експортно-імпорتنих операцій, дефіциту сировини, зменшення продажів, зниження споживання шоколаду поза домом. Окреслені збурення поряд із впливом природно-кліматичних умов спричинили зменшення поставок какао-бобів та підвищення цін на них, загострили внутрішньогалузеву конкуренцію між продуцентами галузі та посилили конкуренцію з боку інших солодощів. З урахуванням визначеної мети у роботі поставлено такі цілі: дослідити особливості світового виробництва какао-бобів та вплив динаміки цін на нього; оцінити показники експорту та імпорту шоколадних виробів у світі; визначити головні канали дистрибуції шоколадних виробів; ідентифікувати чинники впливу на економічний розвиток світового ринку шоколаду та шоколадної продукції впродовж 2020–2023 рр.; визначити рівні концентрації світового ринку шоколаду та шоколадної продукції.

Методи дослідження

Для досягнення мети дослідження у статті використано сукупність наукових методів, зокрема: порівняльний та статистичний аналіз – для дослідження особливостей розвитку світового ринку шоколаду та шоколадної продукції; проблемно-орієнтований – із метою ідентифікації основних проблем економічного розвитку ринку шоколаду та ідентифікації чинників впливу на нього; індексний метод – для оцінювання рівнів концентрації світового ринку шоколаду та шоколадної продукції.

Для оцінювання рівня концентрації світового ринку шоколаду та шоколадної продукції розраховано індекс Херфіндаля – Хіршмана:

$$HHI = \sum_{i=1}^n A_i^2, \quad (1)$$

де A_i – ринкова частка i -го продуцента-лідера на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції, %; n – кількість лідерів-продуцентів на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції, для яких розраховують показник, од., $i = 1, \dots, n$.

Якщо значення індексу Херфіндаля – Хіршмана нижче за 1000, концентрація світового ринку шоколаду та шоколадної продукції незначна; у діапазоні 1000–1800 – середня; понад 1800 – концентрація світового ринку шоколаду та шоколадної продукції висока.

Індекс ринкової концентрації світового ринку шоколаду та шоколадної продукції розраховано за формулою:

$$IPK = \sum_{i=1}^N A_i. \quad (2)$$

Індекс ринкової концентрації дає змогу враховувати концентрацію світового ринку шоколаду та шоколадної продукції за найбільшими продуцентами, ігноруючи результати діяльності малих та середніх учасників досліджуваного ринку. Якщо значення цього індексу наближається до 100, то світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції характеризується високим ступенем монополізації, а якщо показник вищий від нуля, то світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції оцінюємо як конкурентний.

Для визначення кількості підприємств, які домінують на ринку шоколаду та шоколадної продукції, розраховано індекс Лінда, необхідний для визначення компаній-лідерів на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції та простеження появи найважливіших компаній на цьому ринку.

Індекс Лінда для двох підприємств-продуцентів ринку шоколаду та шоколадної продукції визначають за формулою:

$$IL2 = \frac{A1}{A2} \times 100 \%, \quad (3)$$

де $IL2$ – індекс Лінда для двох підприємств; $A1$ – ринкова частка першого підприємства, %; $A2$ – ринкова частка другого підприємства, % (ранжування підприємств – за зменшенням їхньої ринкової частки).

Індекс Лінда для трьох підприємств-продуцентів на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції визначають за формулою:

$$IL3 = \frac{1}{2} \times \left(\frac{A1}{\frac{A2 + A3}{2}} + \frac{\frac{A1 + A2}{2}}{A3} \right). \quad (4)$$

Індекс Лінда для чотирьох підприємств-продуцентів на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції обчислюють за формулою:

$$IL4 = \frac{1}{3} \times \left(\frac{A1}{\frac{A2 + A3 + A4}{3}} + \frac{\frac{A1 + A2}{2}}{\frac{A3 + A4}{2}} + \frac{\frac{A1 + A2 + A3}{3}}{A4} \right). \quad (5)$$

Індекс розраховують до значення $L_m + 1 > L_m$, що називають “порушенням неперервності показника L ”, тобто до появи у розрахунку малої частки підприємства на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції.

Для визначення міри нерівномірності розподілу ринкових часток за рівнем доходу між компаніями-виробниками на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції розраховано індекс Джинні, який відображає ступінь відхилення значення фактичного розподілу доходу компаній-лідерів від значення рівномірності розподілу часток. Що ближче значення індексу Джинні до 1, то нерівномірніший розподіл ринкових часток між учасниками світового ринку шоколаду та шоколадної продукції, і, отже, вища концентрація цього ринку і його монополізація.

$$G = 1 - 2 \times \sum x_i \times Sum(y_i) + \sum x_i \times y_i, \quad (6)$$

де x_i – частка i -го підприємства від кількості підприємств на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції; y_i – частка доходу i -го підприємства в структурі місткості ринку шоколаду та шоколадної продукції.

Виклад основного матеріалу

Одним із найперспективніших сегментів світового кондитерського ринку є сегмент шоколаду та шоколадної продукції. Сировиною для виробництва шоколадної продукції є какао-боби – спеціально оброблене та висушене насіння дерева какао. Щороку у світі вирощують понад 4 млн т какао-бобів. Аналіз динаміки сукупної пропозиції какао-бобів у світі у 2019/2020 мр. – 2022/2023 мр. по-дано у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз динаміки сукупної пропозиції какао-бобів у світі у 2019/2020 мр. – 2022/2023 мр., тис. т

Рік	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2022/2023/ 2019/2020
Сукупна пропозиція	4728	5240	4826	4953	1,05

Джерело: систематизовано згідно з [29; 30; 39].

Аналіз табл. 1 засвідчив, що протягом 2019/2020 ÷ 2022/2023 мр. сукупна пропозиція какао-бобів у світі зросла в 1,05 разу й у 2022/2023 мр. становила 4953 тис. т. У 2020/2021 мр. відносно 2019/2020 мр. сукупна пропозиція какао-бобів зросла на 512 тис. т; у 2021/2022 мр. щодо 2020/2021 мр. знизилась на 414 тис. т; у 2022/2023 мр. відносно 2021/2022 мр. зросла на 127 тис. т.

Структуру глобального виробництва какао-бобів за країнами-продуцентами у 2019/2020 мр. – 2022/2023 мр. наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Глобальне виробництво какао-бобів у період 2019/ 2020 мр. – 2022/ 2023 мр., тис. м. т

Країни	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Кот-д'Івуар	2105	2248	2121	2230
Гана	771	1047	689	750
Еквадор	342	365	365	370
Камерун	280	292	295	300
Нігерія	250	290	280	280
Індонезія	200	170	180	200
Бразилія	201	200	220	220
Папуа Нова Гвінея	41	42	42	42

Джерело: побудовано згідно з [26].

Аналіз табл. 2 дав змогу визначити, що у світовому виробництві какао-бобів найвищі показники у таких країн: Кот-д'Івуар (2105 тис. м. т – 2019/2020 мр.; 2248 тис. м. т – 2020/2021 мр.; 2121 тис. м. т – 2021/2022 мр.; 2230 тис. м. т – 2022/2023 мр.); Гана (771 тис. м. т – 2019/2020 мр.; 1047 тис. м. т – 2020/2021 мр.; 689 тис. м. т – 2021/2022 мр.; 750 тис. м. т – 2022/2023 мр. відповідно). На країну-лідера Кот-д'Івуар, припадає понад 40 % світових постачань какао-бобів. На інші країни з когорти лідерів – Еквадор, Камерун, Нігерію, Індонезію та Бразилію припадають поставки какао-бобів у обсягах 370 тис. м. т; 300 тис. м. т; 280 тис. м. т; 200 тис. м. т та 220 тис. м. т відповідно (за

даними 2022/2023 мр.). 90 % какао у Кот-д'Івуарі, Гані, Нігерії та Камеруні вирощують на невеликих сімейних фермах площею від 2 до 5 гектарів, тоді як лише 5 % бобів – на великих плантаціях, які належать приватним компаніям або державам [1]. Решту 5 % вирощують в невеликих обсягах для наукових, навчальних, демонстраційних чи агротуристичних цілей. Наприклад, на дослідницьких станціях та експериментальних господарствах при університетах чи науково-дослідних інститутах какао-боби садять, щоб вивчати різні захворювання сортів бобів та вдосконалювати методи їх вирощування. Ботанічні сади та розплідники збирають колекції різних сортів і видів як з навчальною, так і з демонстраційною метою. Державні дослідні станції займаються випробуванням нових технологій, селекцією тощо. На невеликих мініплантаціях чи присадибних ділянках біля готелів, агротуристичних комплексів у тропічних регіонах вирощують боби, здебільшого, щоб демонструвати їх туристам.

Аналіз динаміки сукупного попиту на какао-боби наведено у табл. 3.

Таблиця 3

**Аналіз динаміки зміни сукупного попиту на какао-боби у 2019–2023 рр.,
млрд дол. США**

Рік	2019	2020	2021	2022	2023	2023/2019
Світове споживання	9,6	12,4	11,2	14,7	13,6	1,42

Джерело: побудовано згідно з [11; 19; 21; 27; 38].

На підставі табл. 3 встановлено, що впродовж 2019–2023 рр. світове споживання какао-бобів зросло в 1,4 разу нерівномірно: у 2020/2019 рр. світове споживання какао-бобів збільшилось на 2,8 млрд дол. США; у 2021/2020 рр. – знизилось на 1,2 млрд дол. США; у 2022/2021 рр. – зросло на 3,5 млрд дол. США; у 2023/2022 рр. – знизилось на 1,1 млрд дол. США.

У 2023/2024 мр. Міжнародна організація з виробництва какао (ІССО) розширила свій прогноз глобального дефіциту поставок какао з 60 тис. м т до 142 тис. м т, з огляду на кліматичні зміни в країнах-лідерах із вирощування какао-бобів [26].

Ринки какао-бобів Кот-д'Івуару та Гані, лідерів з виробництва какао-бобів, жорстко регулює держава. Тому локальні фермери оперують фіксованими цінами, встановленими заздалегідь до настання ф'ючерсних торгів, що не дає безпосередніх стимулів для розширення виробництва.

Упродовж 2023/2024 мр. Рада Кот-д'Івуару з какао та кави (ССС) призупинила продаж ф'ючерсів на какао-боби через невизначеність, пов'язану з масштабними повеннями, відтак, складнощами із логістикою та розвитком хвороб на плантаціях. Світовий дефіцит какао-бобів, очікувано, призведе до зростання закупівельних цін для глобальних міжнародних трейдерів Cargill, Olam, глобальних виробників кондитерських виробів Barry Callebaut, Hershey і Nestle та інших суб'єктів ринку шоколаду та шоколадної продукції.

Чинником впливу на зростання цін на какао-боби є також упровадження концепції “Зелений порядок денний”. У ЄС із 1 липня 2023 року набули чинності правила, що забороняють імпорт какао-бобів із територій, де вирубували ліси. Стали жорсткішими також заборони використання дитячої праці. На думку експертів, очікується третій глобальний дефіцит какао-бобів, вартість яких зросла у 2023 р. на 47 % відносно 2022 р. [5, 6].

Дані щодо коливання цін на світовому ринку какао-бобів як довготерміновий тренд та короткотерміновий тренд наведено на рисунку.

Коливання цін на світовому ринку какао-бобів: довготерміновий тренд (2015–2024);
короткотерміновий (2019–2024), дол. США/т

Джерело: побудовано згідно з [20].

Аналіз динаміки цін на какао-боби впродовж 2020–2023 рр. наведено в табл. 4.

Таблиця 4

**Аналіз динаміки найвищих та найнижчих цін на какао-боби у 2020–2023 рр.,
дол. США/ м. т**

Рік	Ціна		
	мінімальна	максимальна	max/min
2020	2160	3050	1,41
2021	2300	2750	1,20
2022	2240	2780	1,24
2023	2570	4390	1,71
2023/ 2020	1,19	1,44	-

Джерело: побудовано згідно з [20].

Зростання мінімальних цін у 2020–2023 рр. становило 410 дол. США/т, або у 1,19 разу. Підвищення максимальних цін у 2020–2023 рр. досягло 1340 дол. США/т, або у 1,44 разу. Відтак, очікується, що зростання цін на какао-боби впливатиме на вартість готової продукції.

Отже, кліматична криза в країнах-лідерах з виробництва какао-бобів Кот-д’Івуарі та Гані позначилася на глобальній продовольчій інфляції та зростанні вартості життя. Внаслідок короточасних кліматичних змін зменшилась врожайність какао-бобів, виникли затримки у збиранні врожаю; ускладнилась глобальна логістика зберігання та перевезень вантажів какао-бобів та какао-продуктів, виникли передумови для зростання цін на шоколадну продукцію із високим вмістом какао-бобів.

Згідно із даними Всесвітньої організації з дослідження ринку та консалтингу “Polaris Market Research”, місткість ринку шоколаду у 2022 р. становила 140,47 млрд дол. США; у 2023 р. – 147,62 млрд дол. США, з очікуванням щорічного зростання на 5,6 % у 2023–2032 рр. [17].

Дані щодо динаміки обсягів світового експорту шоколаду залежно від зміни світового ВВП впродовж 2015–2021 рр. наведені у табл. 5.

Таблиця 5

**Аналіз динаміки зміни світового експорту шоколаду залежно від світового ВВП
за 2015–2021 рр., млрд дол. США**

Рік	Світовий експорт шоколаду	Світовий ВВП	Частка світового експорту у світовому ВВП, %
2015	25,50	75280	0,03
2016	26,30	77380	0,03
2017	27,40	80010	0,03
2018	28,70	82630	0,03
2019	29,20	84770	0,03
2020	28,70	82170	0,03
2021	32,70	87270	0,04
2021/ 2015	1,28	1,16	–

Джерело: побудовано згідно з [14; 25].

Згідно з даними табл. 5, частка світового експорту в структурі світового ВВП впродовж 2015–2021 рр. становила 0,03–0,04 %. Упродовж 2015–2021 рр. світовий експорт шоколаду зріс у 1,28 разу (на 7,2 млрд дол. США); світовий ВВП зріс у 1,16 разу (на 11990 млрд дол. США).

Аналіз динаміки часток країн-лідерів з експорту шоколаду за 2015–2022 рр. наведено у табл. 6.

Таблиця 6

Аналіз динаміки часток країн-лідерів з експорту шоколаду за 2015–2022 рр., %

Країна	Рік								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022/ 2015, в. п.
Німеччина	17,00	17,10	17,50	17,90	17,50	17,40	16,90	16,40	-0,60
Бельгія	9,71	9,95	9,76	9,40	9,21	9,40	9,89	10,00	+0,29
Нідерланди	6,50	6,67	6,67	6,74	6,48	6,14	6,08	6,80	+0,30
США	6,31	6,01	5,85	5,57	5,52	4,74	5,02	5,20	-1,11
Італія	6,30	6,34	7,24	7,29	7,22	7,35	7,58	7,40	+1,10
Польща	5,73	5,95	5,4	6,08	6,19	7,08	7,07	7,10	+1,37
Франція	5,41	5,41	5,29	5,00	4,27	4,55	4,53	4,40	-0,01
Канада	5,37	5,62	5,41	5,07	5,49	5,67	5,44	6,00	+0,63

Джерело: побудовано згідно з [14, 15].

Аналіз табл. 6 засвідчив, що країною-лідером з експорту шоколаду у 2022 рр. була Німеччина, частка експорту якої становила 16,40 % від світового експорту шоколаду. Близька до Німеччини Бельгія з часткою на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції – 10,00 % (2022 р). Наступні три лідери – Італія, Польща та Нідерланди з частками світового ринку шоколаду та шоколадної продукції 7,40 %; 7,10 %; 6,80 % відповідно (2022 р). Подальші позиції займають Канада, США, Франція з частками світового ринку шоколаду та шоколадної продукції 6,80 %; 5,20 %; 4,40 % відповідно (2022 р).

Отже, можна зробити висновок, що країни, які експортують найбільше шоколаду у світі, – це Німеччина, Бельгія, Італія та Польща. На ці чотири країни припадає понад 40,9 % загального світового експорту шоколаду. Аналіз часток найбільших країн-імпортерів шоколаду впродовж 2015–2021 рр. наведено у табл. 7.

Таблиця 7

Аналіз динаміки часток найбільших країн-імпортерів шоколаду в 2015–2021 рр., %

Країна	Рік							2021/ 2015, в. п.
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
США	9,77	10,30	10,20	9,63	10,20	10,10	9,97	+0,20
Великобританія	8,22	7,95	7,67	7,90	7,35	8,07	7,34	-0,88
Франція	7,61	7,84	7,84	7,53	7,45	7,69	7,40	-0,21
Німеччина	7,48	7,75	7,50	7,70	7,65	7,83	7,86	+0,38
Нідерланди	4,59	4,65	4,69	4,77	4,48	4,82	5,05	+0,46
Канада	3,81	3,73	3,73	3,59	3,51	3,58	3,54	-0,27
Бельгія	2,98	2,97	3,11	3,09	3,11	3,38	3,26	+0,28
Польща	2,52	2,94	2,93	2,99	2,96	3,47	3,47	+0,95
Італія	2,17	2,21	2,18	2,06	2,13	2,23	2,19	+0,02
Іспанія	2,2	2,18	2,48	2,47	2,34	2,20	2,31	+0,11

Джерело: розраховано згідно з [14].

За даними табл. 7 встановлено, що у 2021 р. лідером з імпорту шоколаду у світі були США, частка імпорту яких становить 9,97 %. На трійку країн – Великобританію, Францію, Німеччину припадають такі частки світового ринку шоколаду – 7,34 %; 7,40 %; 7,86 % відповідно (2021 р.). Наступні за зменшенням частки імпорту на світовому ринку шоколаду – Нідерланди з часткою 5,05 % (2021 р.); а також Канада, Бельгія, Польща з частками імпорту – 3,54 %; 3,26 %; 3,47 % відповідно (2021 р.). Закривають статистику часток найбільших країн-імпортерів країни Італія та Іспанія з частками ринку 2,19 %; 2,31 % відповідно (2021 р.).

Аналіз кон'юнктури світового ринку шоколаду та шоколадної продукції дав змогу визначити найпоширеніші канали дистрибуції шоколадної продукції у світі:

– супермаркети та гіпермаркети, які домінують у сегменті каналів дистрибуції завдяки доступності широкого асортименту шоколадних марок і виробів, розміру та упакування. Крім того, споживачі віддають перевагу фізичним магазинам завдяки негайному доступу до продуктів і можливості особисто вибирати товари. Зі зростанням споживчого попиту виробники відкривають магазини у великих торгових центрах, що також збільшує продажі шоколадної продукції;

– роздрібні магазини, що обслуговують клієнтів, які хочуть зробити імпульсивні купівлі. Їм також віддають перевагу через подовжений графік роботи, завдяки якому роздрібні магазини доступні протягом дня;

– онлайн-канали дистрибуції, які набули розвитку в 2019–2021 рр. через світову пандемію, оскільки інтернет-магазини надають клієнтам простий спосіб переглядати та купувати шоколад різноманітних брендів, не виходячи з дому;

– інші канали розподілу, за допомогою яких охоплюють клієнтів. До них належать спеціалізовані магазини, шоколадні бутики, універмаги та інші нетрадиційні заклади роздрібною торгівлі. Щоб задовольнити покупців із особливими смаками чи вподобаннями, спеціалізовані роздрібні торговці, зокрема, зосереджуються на постачанні оригінальних шоколадних виробів кустарного виробництва

[15; 16; 19]. Відсоткові частки основних видів каналів збуту на світовому ринку шоколадної продукції відображено у табл. 8.

Таблиця 8

Аналіз каналів дистрибуції на прикладі світового ринку шоколаду, 2022 р.

Канал дистрибуції	Частка, %
Супермаркети/гіпермаркети	38
Мінімагазини	34
Інтернет-магазини	18
Інші канали дистрибуції	10
Разом	100

Джерело: розраховано згідно з [16].

Результати аналізу кон'юнктури ринку шоколаду та шоколадної продукції засвідчили, що пандемія COVID-19 помірно вплинула на світову індустрію шоколадних виробів, зокрема на світову торгівлю, споживання та виробництво.

Перша проблема полягала в обмеженні на перевезення продуктів та закритті кордонів між державами. Через пандемію COVID-19 і карантини на ринку какао-бобів та ринку шоколаду виникли порушення ланцюгів поставок, що призвели до дефіциту сировини із країн-продуцентів – країн Західної Африки, Гани та Кот-д'Івуару, Камеруну, Нігерії і Того.

Другою важливою проблемою стало зниження споживання шоколаду у форматі “поза домом”. Через це понад 70 % світових компаній зіткнулися зі зниженням продажів на 50–90 %. Водночас близько 30 % світових компаній відзначили збільшення продажів завдяки онлайн-замовленням, поштовим відправленням та експрес-доставкам. Через пандемію близько 59 % компаній були готові впроваджувати або вже впроваджували заходи щодо покращення своїх позицій у цифровому маркетингу [22].

Трансформація кон'юнктури світового ринку шоколаду та шоколадної продукції засвідчила розвиток трендів у напрямі надання переваг виробам із натуральними складниками; відповідальному споживанню, зосередженню на екологічному виробництві та веганстві. Тенденція щодо збільшення попиту на дорогий гіркий шоколад, попри зростання цін на нього, доповнюється асортиментом шоколаду із лікувальними, ароматичними чи кулінарними властивостями, що дає змогу розширити потенційну споживчу аудиторію та збільшити продажі за рахунок поглиблення сегментування кінцевих споживачів. Тренди, як-от свідоме споживання, орієнтування на екологізацію виробництва та зелений маркетинг із турботою про довкілля та раціоналізацію споживання ресурсів, набули розвитку і у галузі виробництва шоколаду. Попри розвиток концепції виробництва натурального шоколаду, поширеною є тенденція до споживання веганських шоколадних товарів як відображення соціальної свідомості. Очікується, що після внесення Національним агентством з питань запобігання корупції компанії Nestle до переліку міжнародних спонсорів війни, а також деяких інших гігантів, як-от Unilever, PepsiCo, Mars, Mondelez, P&G, міжнародна коаліція громадянського суспільства B4Ukraine поширить для світового бізнесу інформацію про ризики ведення діяльності в Росії, зокрема, такої діяльності, що може сприяти російським збройним силам.

Отже, поширення пандемії помірно вплинуло на світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції. Уряди країн були змушені запровадити локдауни та закрити кордони між державами, що призвело до ускладнення ланцюгів поставок какао як основної сировини для виготовлення шоколаду та позначилось на попиті на шоколадні вироби. Структурна трансформація світового ринку шоколаду спонукала світових виробників шоколаду зосередитися на цифровому маркетингу, онлайн-продажах, розширенні асортименту шоколадної продукції та сформувати альтернативні бізнес-стратегії з метою уникнення ризиків, що склалися у галузі виробництва шоколаду.

Зважаючи на перелічені вище чинники впливу збурень на світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції, актуалізується оцінювання рівня концентрації світового ринку шоколаду та шоколадної продукції.

Аналіз кон'юнктури ринку шоколаду та шоколадної продукції у 2023 р. дав змогу виявити найбільші компанії з виробництва шоколаду у світі, які наведено у табл. 9.

Таблиця 9

Індекс Херфіндаля – Хіршмана та індекс ринкової концентрації світового ринку шоколаду і шоколадної продукції у 2022 р.

№	Компанія	Чистий дохід, млрд дол. США	Частка до загалу, %	
			s_i	s_i^2
1	Nestle SA	108,13	41,70	1738,68
2	Mars Incorporated	47,00	18,12	328,49
3	Mondelez International	31,50	12,15	147,55
4	Ferrero Group	11,94	4,60	21,20
5	Hershey	10,42	4,02	16,15
6	Meiji Co. Ltd.	6,77	2,61	6,82
7	Chocoladefabriken Lindt & Sprungli AG	5,67	2,19	4,78
8	Perfetti Van Melle	3,22	1,24	1,54
9	Haribo GmbH & Co. KG	2,95	1,14	1,29
10	Pladis	2,5	0,96	0,93
11	Ezaki Glico Co. Ltd.	2,33	0,90	0,81
12	Orion Corp	2,16	0,83	0,69
13	August Storck	1,7	0,66	0,43
14	Решта	23,03	8,88	78,85
Місткість ринку		259,32		
Індекс Херфіндаля – Хіршмана		–		2348,22
Індекс ринкової концентрації ₂		59,82		–
Індекс ринкової концентрації ₃		71,97		–

Джерело: власна розробка авторів.

Отже, у 2022 р. (табл. 9) індекс Херфіндаля – Хіршмана (світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції) становив 2348,22 (> 1800). Це вказує на те, що світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції висококонцентрований. Індекс ринкової концентрації для двох світових компаній (Nestle SA та Mars Incorporated) становив 59,82, для трьох компаній (Nestle SA, Mars Incorporated та Mondelez International) – 71,97, тобто рівень ринкової влади аналізованих фірм на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції вищий від середнього.

Результати розрахунку індексу Лінда (на прикладі світового ринку шоколаду та шоколадної продукції) наведено у табл. 10.

Таблиця 10

Результати розрахунку індексу Лінда (світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції) за 2022 р., %

№	Компанії	Індекс Лінда
1	IL2 (Nestle SA та Mars Incorporated)	230,13
2	IL3 (Nestle SA, Mars Incorporated та Mondelez International)	260,85
3	IL4 (Nestle SA, Mars Incorporated, Mondelez International, Ferrero Group)	412,47
4	IL5 (Nestle SA, Mars Incorporated, Mondelez International, Ferrero Group, Hershey)	369,06

Джерело: власна розробка авторів.

Аналіз табл. 10 засвідчив, що на рівні $L5$ порушується неперервність показника L ($L_m + 1 > L_{HC}$). Отже, у 2022 р. чотири найприбутковіші компанії (Nestle SA, Mars Incorporated, Mondelez International, Ferrero Group) формували стійку олігополію на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції.

Розрахунок показника диференціації та коефіцієнта Джинні наведено у табл. 11.

Таблиця 11

**Розрахунок показника диференціації і коефіцієнта Джинні:
світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції, 2022 р.**

Підприємство	y_i	x_i	Показник диференціації, y_i/x_i	$\Sigma(x_i)$	$\Sigma(y_i)$	$x_i \cdot y_i$	$x \cdot \Sigma(y_i)$
August Storck	0,007	0,071	0,092	0,077	0,007	0,000	0,000
Orion Corp	0,008	0,071	0,116	0,143	0,015	0,001	0,001
Ezaki Glico Co. Ltd.	0,009	0,071	0,126	0,214	0,024	0,001	0,002
Pladis	0,010	0,071	0,135	0,286	0,034	0,001	0,002
Haribo GmbH & Co. KG	0,011	0,071	0,159	0,357	0,045	0,001	0,003
Perfetti Van Melle	0,012	0,071	0,174	0,429	0,057	0,001	0,004
Chocoladefabriken Lindt & Sprungli AG	0,022	0,071	0,306	0,500	0,079	0,002	0,006
Meiji Co. Ltd.	0,026	0,071	0,365	0,572	0,105	0,002	0,008
Hershey	0,040	0,071	0,562	0,643	0,145	0,003	0,010
Ferrero Group	0,046	0,071	0,644	0,715	0,192	0,003	0,014
Mondelez International	0,121	0,071	1,700	0,786	0,313	0,009	0,022
Mars Incorporated	0,181	0,071	2,536	0,858	0,494	0,013	0,035
Nestle SA	0,417	0,071	5,834	0,929	0,911	0,030	0,065
Інші	0,089	0,071	1,243	1,001	1,000	0,006	0,071
Сума	1,000	1,000	–	–	–	0,079	0,244
Індекс Джинні	0,59						

Джерело: власна розробка авторів.

Як видно з табл. 11, індекс Джинні у 2022 р. становив 0,59, що засвідчує вищу від середнього рівня нерівномірність розподілу доходів між найбільшими компаніями-виробниками шоколаду на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції.

Аналіз економічної кон'юнктури світового ринку шоколаду та шоколадної продукції дав змогу ідентифікувати основні чинники, що впливали на розвиток цієї галузі у 2020–2023 рр., а саме:

- зменшення поставок какао-бобів через закриття кордонів між державами внаслідок пандемії та зниження їх врожайності;
- залежність попиту на шоколад від типу ринку. Споживання шоколаду на розвинених ринках, таких як ринки Європи та Північної Америки, залишається стабільним, тоді як темпи зростання продажів на ринках, що розвиваються, сповільнюються. Наприклад, Північна Америка є одним із найбільших ринків шоколаду з часткою 40 % у структурі світового ринку шоколаду та шоколадної продукції. На ці показники істотно впливають США, де шоколадний бізнес процвітає та дуже популярний серед споживачів. З табл. 6 та 7 бачимо, що США впродовж 2022 р. займали шосту сходинку за часткою світового експорту та першу за часткою світового імпорту шоколаду та шоколадної продукції у світі. Європа також належить до найбільших у світі виробників шоколаду, особливо завдяки розміщенню на її території таких міжнародних гігантів, як Nestle SA, Incorporated, Lindt & Sprüngli AG, Mondelez International,

Mars і Ferrero. Ці кондитерські компанії істотно стимулюють споживання шоколаду та шоколадної продукції в європейському регіоні;

- згідно з даними виробників шоколаду, споживачі дедалі більше усвідомлюють корисність їжі для здоров'я, що сприяє зростанню попиту на темний шоколад, шоколадні цукерки зі знизеним вмістом цукру, корисними добавками та органічними компонентами та шоколад преміум-класу;
- важливою тенденцією розвитку світового ринку шоколаду та шоколадної продукції є дедалі більша інтеграція передових технологій, результати якої дають змогу пропонувати нові види шоколаду з урахуванням вимог більшості споживачів. Наприклад, штучний інтелект для потреб компанії Valio Timo проаналізував 1,5 млн обговорень уподобань споживачів шоколаду та приклади його використання у соцмережах, що дало змогу створити нову плитку шоколаду The Bar для продажу в Фінляндії. Компанія Cocoliva використовує технологію блокчейн для формування системи запису та передавання інформації в частині відстеження кожного етапу ланцюгів поставок від вирощування какао-бобів до реалізації шоколадних виробів, що дає можливість удосконалити систему контролю якості, а споживачам – перевіряти якість та етичність продукції компанії;
- ключові гравці галузі роблять значні інвестиції, що, як очікується, сприятимуть інноваціям і розширенню світового ринку шоколаду та шоколадної продукції. Ці інвестиції спрямовані на розроблення нових асортиментних позицій і розширення дистрибуторських мереж, що, своєю чергою, стимулюватиме потенційний попит. Крім супермаркетів, мінімагазинів, спеціалізованих магазинів, все популярнішим стає онлайн-розповсюдження. Компанії-лідери ринку сприяють поширенню саме цього каналу дистрибуції через легкий доступ до великого асортименту їхніх шоколадних виробів, можливості здійснювати продажі у будь-який час та розширення клієнтської бази. Для споживачів цей вид розповсюдження товарів також має численні переваги, такі як різноманітність доступних брендів, зручність здійснення покупок не виходячи з дому, а також функції, які пропонують онлайн-магазини, наприклад, оплата готівкою під час доставки, знижки та варіанти повернення товару та коштів;
- зростання електронної комерції вплинуло на шоколадну галузь, надаючи клієнтам прості можливості купувати онлайн. Бренди шоколаду сформували безпосередні стосунки зі споживачами завдяки прямим продажам, а онлайн-платформи полегшили пошук шоколадних виробів.

Незважаючи на вузькі місця у логістичних ланцюгах поставок шоколадної продукції та конкуренцію у галузі солодощів, перспективи світового ринку шоколаду та шоколадної продукції в частині зростання споживчого попиту, інновацій у технологіях та зміну споживчих уподобань, інвестицій від ключових гравців галузі є оптимістичними. Фахівці очікують, що у 2023–2032 рр. світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції демонструватиме постійне позитивне зростання.

Висновки

У роботі проаналізовано економічну кон'юнктуру світового ринку шоколаду та шоколадної продукції. З'ясовано, що місткість світового ринку шоколаду та шоколадної продукції у 2022 р. становила 140,47 млрд дол. США, у 2023 р. – 147,62 млрд дол. США та прогнозується подальше щорічне зростання на рівні 5,6 % протягом 2023–2032 рр.

Основною сировиною для виробництва шоколаду, головного інгредієнта у виробництві шоколаду, є какао-боби. Країнами-лідерами з виробництва какао-бобів у 2023 р. були Кот-д'Івуар (2230 тис. м. т, або 4 % загального) та Гана (750 тис. м. т). У 2020–2023 рр. засвідчено зростання цін на какао-боби, у 2023 р. у зв'язку із тривалими несприятливими погодними умовами, хворобами рослин, прийняттям законів щодо заборони імпорту какао-бобів із територій, де вирубували ліси та використовували дитячу працю (що характерно для Кот-д'Івуару).

До четвірки країн-лідерів з експорту шоколаду належать Німеччина (16,4 %), Бельгія (10 %), Італія (7,4 %) та Польща (7,1 %), або сумарно понад 40,9 % експорту загалом. До четвірки країн-лідерів з імпорту шоколаду зараховано США, Великобританію, Францію та Німеччину з частками 9,97 %; 7,34 %; 7,4 %; 7,86 % до загалу імпорту відповідно.

Встановлено, що у ядро світового ринку шоколаду та шоколадної продукції (2022 р.) входили такі продуценти, як Nestle SA, Mars Incorporated, Mondelez International, Ferrero Group (з відповідними частками на світовому ринку шоколаду – 41,70 %, 18,12 %, 12,15 %, 4,60 %); світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції висококонцентрований (оскільки значення індексу Херфіндала – Хіршмана становило 2348,22); рівень ринкової влади провідних фірм на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції вищий від середнього (індекс ринкової концентрації для двох світових компаній (Nestle SA та Mars Incorporated) дорівнював 59,82; для трьох компаній (Nestle SA, Mars Incorporated та Mondelez International) – 71,97).

Як видно з табл. 12 (світовий ринок шоколаду та шоколадної продукції, 2022 р.), рівень нерівномірності розподілу доходів між найбільшими компаніями-виробниками шоколаду на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції був вищим від середнього (індекс Джинні в 2022 р. становив 0,591).

Зазначено, що поширення пандемії COVID-19 призвело до порушення функціонування ланцюгів поставок шоколадної продукції та логістики експортно-імпортних операцій, дефіциту сировини, зменшення продажів, зниження споживання шоколаду поза домом. Зауважено, що компанії із розвинутою онлайн-комерцією та швидкою доставкою продуктів збільшили продажі, відтак, і надалі впроваджували заходи для покращення своїх позицій у цифровому маркетингу.

Аналіз економічної кон'юнктури світового ринку шоколаду та шоколадної продукції дав змогу виявити поточні чинники впливу на досліджуваний ринок. До них зараховано загострення усіх видів конкуренції між підприємствами в умовах збурень, зменшення поставок какао-бобів та підвищення цін на них, посилення конкуренції з боку інших солодоців, зростання попиту на певні види шоколаду, інтеграцію передових технологій у виробництво шоколаду, інвестиції у галузь з виробництва шоколадних виробів, зростання електронної комерції.

Перспективи подальших досліджень

Загострення усіх видів конкурентної боротьби на світовому ринку шоколаду та шоколадної продукції, подолання наслідків пандемії COVID-19, війна в Україні, зростання цін на какао-боби позначаються на окремих ринках країн та актуалізують дослідження, зокрема ринку шоколаду та шоколадної продукції в Україні, що є предметом окремого дослідження.

1. Виробництво шоколаду по країні – статистика виробництва какао (2022). COCOTERRA. URL: <https://www.cocoterra.com/chocolate-production-per-country/> (дата звернення: 18.10.2023).
2. Назарова О. Ю., Чуприна О. А. (2018). Сучасний стан кондитерського виробництва як сегменту харчової промисловості. *Економіка і суспільство*, 16, 953–958. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/145.pdf (дата звернення 12 грудня 2023).
3. Несолодкі ціни: у світі формується криза на ринку шоколадної сировини (2023). MIND. URL: <https://mind.ua/news/20260353-nesolodki-cini-u-sviti-formuetsya-kriza-na-rinku-shokoladnoyi-sirovini> (дата звернення: 18.10.2023).
4. Тичинська А. І., Наумова М. А. (2014–2017). Дослідження ринку кондитерських виробів України, 122–126. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/4859-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-9757-1-10-20180116.pdf> (дата звернення 12 грудня 2023).
5. У світі назріває глобальний дефіцит шоколаду: що буде з цінами (2023). Інформаційно-політичний портал “Новини. LIVE”. URL: <https://novyny.live/groshi/u-sviti-nazrivaie-globalnii-defitsit-shokoladu-shcho-bude-z-tsinami-122925.html> (дата звернення: 18.10.2023).
6. У світі подорожчає шоколад. Ціни на какао-боби досягли максимуму за 10 років (2023). BASTION. URL: https://bastion.tv/u-sviti-podorozhchaye-shokolad-cini-na-kakao-bobi-dosyagli-maksimumu-za-10-rokiv_n56528 (дата звернення: 18.10.2023).

7. Черній І., Винник Т. М. (2015). Особливості функціонування світового ринку кондитерських виробів та тенденції його розвитку. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання*, 75–85. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/16424/2/Conf_2016v2_Chernii_I-Features_of_the_world_confectionery_75-76.pdf (дата звернення 12 грудня 2023).
8. 2022 Global Top 100 candy companies (2022). A business-to-business publication «Candy Industry». URL: <https://www.snackandbakery.com/candy-industry/2022-Global-Top-100-candy-companies> (дата звернення: 18.10.2023)
9. Annual report 2022 (2023). Consolidated balance sheet.Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli. URL: <https://reports.lindt-spruengli.com/annual-report-2022/financial-report/consolidated-statements-of-the-lindt-spruengli-group/consolidated-balance-sheet.html> (дата звернення: 18.10.2023).
10. Annual report 2022. Key financial data of the Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli group (2022). Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli. URL: <https://reports.lindt-spruengli.com/annual-report-2022/financial-report/five-year-overview/financial-key-data.html> (дата звернення: 18.10.2023).
11. Cacao Beans Market (2023). Future Market Insights. URL: <https://www.futuremarketinsights.com/reports/cacao-beans-market> (дата звернення: 18.01.2024).
12. Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli AG. Income Statement (2023). Provider of financial information Yahoo! Finance. URL: <https://finance.yahoo.com/quote/LISN.SW/financials/> (дата звернення: 18.10.2023).
13. Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli Full Year 2022 Earnings: Revenues In Line With Expectations (2023). Portal of analysis of companies on the profitability of their capital and shares Simply Wall Street. URL: <https://simplywall.st/stocks/ch/food-beverage-tobacco/vtx-lisn/chocoladefabriken-lindt-sprungli-shares/news/chocoladefabriken-lindt-sprungli-full-year-2022-earnings-reve> (дата звернення: 18.10.2023).
14. Chocolate (2023). An online data visualization and distribution platform The Observatory of Economic Complexity (the OEC). URL: <https://oec.world/en/profile/hs/chocolate> (дата звернення: 18.10.2023).
15. Chocolate (2023). German online platform Tridge. Data & Analytics, Insights, Social Marketplace, Fulfillment Solution URL: <https://www.tridge.com/intelligences/chocolate/export> (дата звернення: 18.10.2023).
16. Chocolate Market by product type (Milk/White Chocolate and Dark Chocolate), Distribution Channel (Hypermarkets/Supermarkets, Convenience Stores, Online Retail Stores, and Other Distribution Channels) and Region, Global trends and forecast from 2023 to 2030 (2023). A firm with market research and consulting services Exactitude Consultancy. Chocolate Market Overview. URL: <https://exactitudeconsultancy.com/reports/33132/chocolate-market/> (дата звернення: 18.10.2023).
17. Chocolate Market Share, Size, Trends, Industry Analysis Report, By Product (Artificial, Traditional); By Distribution Channel; By Application; By Region; Segment Forecast, 2023–2032 (2023). Prominent market research and consulting firm Polaris Market Research. Worldwide market research and consulting. URL: <https://www.polarismarketresearch.com/industry-analysis/global-chocolate-market> (дата звернення: 28.10.2023).
18. Chocolate Market Size – By Type (Milk Chocolate, Dark Chocolate, White Chocolate, Artificial Chocolate), Cocoa Content (Low Cocoa Content, Medium Cocoa Content, High Cocoa Content), Distribution Channels, Regional Outlook & Global Forecast, 2024–2032 (2023). The official site of a global market research and management consulting company Global Market Insights. URL: <https://www.gminsights.com/industry-analysis/chocolate-market> (дата звернення: 10.11.2023).
19. Cocoa Beans Market By Product Type (Cocoa Powder, Cocoa Butter, Cocoa Beverages, Others) By Application (By Application (Confectionery, Functional Food & Beverage, Pharmaceuticals, Cosmetics, Others) By Distribution Channel (Online Distribution Channel, Offline Distribution Channel) – Growth, Future Prospects, Competitive Analysis, and Forecast 2016–2028 (2022). Credence Research. URL: <https://www.credenceresearch.com/report/cocoa-beans-market#summary> (дата звернення: 18.01.2024).
20. Cocoa futures (2023). A reference for economic data Trading Economics. Historical data and forecasts, exchange rates, stock market indices, government bond yields, commodity prices. URL: <https://tradingeconomics.com/commodity/cocoa> (дата звернення: 18.10.2023).
21. Cocoa industry – statistics & facts (2024). A global data and business intelligence platform Statista. URL: <https://www.statista.com/topics/3211/cocoa-industry/> (дата звернення: 18.01.2024).
22. COVID-19 Impact on Chocolate in Food and Beverages Industry (2020). Intelligence platform of a market research firm Data Bridge Market Research (DBMR). URL: <https://www.databridgemarketresearch.com/covid-19-resources/covid-19-impact-on-chocolate-in-food-and-beverages-industry> (дата звернення: 10.11.2023).
23. Ezaki Glico Co., Ltd. Income Statement (2023). Provider of financial information Yahoo! Finance. URL: <https://finance.yahoo.com/quote/2206.T/financials?p=2206.T> (дата звернення: 18.10.2023).
24. Ferrero Group approves consolidated accounts 2021/22 (2022). Ferrero. URL: <https://www.ferrero.com/int/en/news-stories/news/ferrero-group-approved-the-consolidated-financial-statements> (дата звернення: 18.10.2023).
25. GDP (constant 2015 US\$) – World (2022). The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?end=2022&locations=1W&start=2011> (дата звернення: 18.10.2023).

26. Global cocoa bean production from 2020/21 to 2022/23, by country (2023). A global data and business intelligence platform Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/263855/cocoa-bean-production-worldwide-by-region/> (дата звернення: 18.10.2023).
27. Global Cocoa Beans Market (2023). LinkedIn. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/global-cocoa-beans-market-2023-2030-expected-5hlwf> (дата звернення: 18.01.2024).
28. Hershey Revenue 2010–2023 (2023). The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/HSY/hershey/revenue> (дата звернення: 18.10.2023).
29. May 2021 Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics (2021). ICCO. URL: <https://www.icco.org/may-2021-quarterly-bulletin-of-cocoa-statistics/> (дата звернення: 18.01.2024).
30. May 2022 Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics (2022). ICCO. URL: <https://www.icco.org/may-2022-quarterly-bulletin-of-cocoa-statistics/> (дата звернення: 18.01.2024).
31. Meiji Holdings Co. Ltd. Fiscal year is April-March (2022). An American business and economic-focused international daily newspaper The Wall Street Journal. URL: <https://www.wsj.com/market-data/quotes/JP/XTKS/2269/financials/annual/balance-sheet> (дата звернення: 18.10.2023).
32. Meiji Holdings Co., Ltd. Income Statement (2023). Provider of financial information Yahoo! Finance. URL: <https://finance.yahoo.com/quote/2269.T/financials/> (дата звернення: 18.10.2023).
33. Mondelez Financial Statements 2009-2023 (2023). The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/MDLZ/mondelez/financial-statements> (дата звернення: 18.10.2023).
34. Mondelez International Full Year 2022 Results (2023). Provider of financial information Yahoo! Finance. URL: <https://finance.yahoo.com/news/mondelez-international-full-2022-earnings-102537926.html> (дата звернення: 18.10.2023).
35. Nestle SA ADR. Fiscal year is January-December (2022). An American business and economic-focused international daily newspaper The Wall Street Journal. URL: <https://www.wsj.com/market-data/quotes/NSRGY/financials/annual/income-statement> (дата звернення: 18.10.2023).
36. Nestle SA Revenue 2010–2023 (2023). The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/NSRGY/nestle-sa/revenue> (дата звернення: 18.10.2023).
37. Net income 2022 (2022). Perfetti Van Melle. URL: <https://www.perfettivanmelle.com/who-we-are/at-a-glance/> (дата звернення: 18.10.2023).
38. Nina G GavriloVA (2021). Contemporary global production and consumption of cocoa: an assessment. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science 839, 4. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/839/2/022095/pdf> (дата звернення: 18.01.2024).
39. November 2023 Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics (2023). ICCO. URL: <https://www.icco.org/november-2023-quarterly-bulletin-of-cocoa-statistics/> (дата звернення: 18.10.2023).
40. Orion OYJ Financial Statements 2016–2023 (2023). The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/ORINY/orion-oyj/financial-statements> (дата звернення: 18.10.2023).
41. Overview of the report. Chocolate market (2023). The official website of the market research organization Straits Research. URL: <https://straitresearch.com/report/chocolate-market> (дата звернення: 10.11.2023).
42. The 4 Countries That Produce the Most Chocolate (2022). Financial media website Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/articles/investing/093015/4-countries-produce-most-chocolate.asp> (дата звернення: 18.10.2023).

1. Vyrobnystvo shokoladu po kraini – statystyka vyrobnystva kakao (2022). [Chocolate production by country-cocoa production statistics]. Cocoterra [Cocoterra]. Retrieved from: <https://www.cocoterra.com/chocolate-production-per-country/> (accessed 12 December 2023).

2. Nazarova O. Iu., Chupryna O. A. (2018). Suchasnyi stan kondyterskoho vyrobnystva yak sehmentu kharchovoi promyslovosti [The current state of confectionery production as a segment of the food industry]. *Ekonomika i suspilstvo*, [Economy and society], 16, 953–958. Retrieved from: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/145.pdf (accessed 12 December 2023).

3. Nesolodki tsyny: u sviti formuietsia kryza na rynku shokoladnoi syrovyny (2023). [Unsweetened prices: a global crisis is emerging in the market of chocolate raw materials]. *mind* [mind]. Retrieved from: <https://mind.ua/news/20260353-nesolodki-cini-u-sviti-formuetsya-kryza-na-rinku-shokoladnoyi-sirovini> (accessed 18 October 2023).

4. Tychynska A. I., Naumova M. A. (2014–2017). Doslidzhennia rynku kondyterskykh vyrobiv ukrainy, [Research of the confectionery market of Ukraine]. 122–126. Retrieved from: <file:///C:/Users/User/Downloads/4859->

%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-9757-1-10-20180116.pdf (accessed 12 December 2023).

5. U sviti nazrivaie hlobalnyi defitsyt shokoladu: shcho bude z tsinamy (2023). [A global shortage of chocolate is brewing in the world: what will happen to prices]. Informatsiino-politychnyi portal “Novyny. LIVE” [Informational and political portal “News. LIVE”]. Retrieved from: <https://novyny.live/groshi/u-sviti-nazrivaie-globalnii-defitsit-shokoladu-shcho-bude-z-tsinami-122925.html> (accessed 12 December 2023).

6. U sviti podorozhchaie shokolad. Tsiny na kakao-boby dosiahly maksimumu za 10 rokiv (2023). [Chocolate is becoming more expensive in the world. Cocoa bean prices hit a 10-year high]. BASTION [BASTION]. Retrieved from: https://bastion.tv/u-sviti-podorozhchaye-shokolad-cini-na-kakao-bobi-dosyagly-maksimumu-za-10-rokiv_n56528 (accessed 12 December 2023).

7. Chernii I., Vynnyk T. M. (2015). Osoblyvosti funktsionuvannia svitovoho rynku kondytnrskykh vyrobiv ta tendentsii yoho rozvytku. [Peculiarities of functioning of the world confectionery market and trends in its development]. Pryrodnychi ta humanitarni nauky. Aktualni pytannia [Natural and humanitarian sciences. Current issues]. 75–85. Retrieved from: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/16424/2/Conf_2016v2_Chernii_I-Features_of_the_world_confectionery_75-76.pdf (accessed 12 December 2023).

8. 2022 Global Top 100 candy companies (2022). [2022 Global Top 100 candy companies]. A business-to-business publication Candy Industry. [A business-to-business publication Candy Industry]. Retrieved from: <https://www.snackandbakery.com/candy-industry/2022-Global-Top-100-candy-companies> (accessed 18 October 2023).

9. Annual report 2022 (2023). [Annual report 2022]. Consolidated balance sheet. Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli [Consolidated balance sheet. Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli]. Retrieved from: <https://reports.lindt-spruengli.com/annual-report-2022/financial-report/consolidated-statements-of-the-lindt-spruengli-group/consolidated-balance-sheet.html> (accessed 18 October 2023).

10. Annual report 2022. Key financial data of the Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli group (2022). [Annual report 2022. Key financial data of the Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli group]. Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli. [Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli]. Retrieved from: <https://reports.lindt-spruengli.com/annual-report-2022/financial-report/five-year-overview/financial-key-data.html> (accessed 18 October 2023).

11. Cacao Beans Market (2023). [Cacao Beans Market]. Future Market Insights. [Future Market Insights]. URL: <https://www.futuremarketinsights.com/reports/cacao-beans-market> (дата звернення: 18 November 2024).

12. Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli AG. Income Statement (2023). [Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli AG. Income Statement]. Provider of financial information Yahoo! Finance. [Provider of financial information Yahoo! Finance]. Retrieved from: <https://finance.yahoo.com/quote/LISN.SW/financials/> (accessed 18 October 2023).

13. Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli Full Year 2022 Earnings: Revenues In Line With Expectations (2023). [Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli Full Year 2022 Earnings: Revenues In Line With Expectations]. Portal of analysis of companies on the profitability of their capital and shares Simply Wall Street. [Portal of analysis of companies on the profitability of their capital and shares Simply Wall Street]. Retrieved from: <https://simplywall.st/stocks/ch/food-beverage-tobacco/vtx-lisn/chocoladefabriken-lindt-spruengli-shares/news/chocoladefabriken-lindt-spruengli-full-year-2022-earnings-reve> (accessed 18 October 2023).

14. Chocolate (2023). [Chocolate]. An online data visualization and distribution platform The Observatory of Economic Complexity (the OEC). [An online data visualization and distribution platform The Observatory of Economic Complexity] Retrieved from: <https://oec.world/en/profile/hs/chocolate> (accessed 18 October 2023).

15. Chocolate (2023). [Chocolate]. German online platform Tridge. Data & Analytics, Insights, Social Marketplace, Fulfillment Solution [German online platform Tridge. Data & Analytics, Insights, Social Marketplace, Fulfillment Solution]. Retrieved from: <https://www.tridge.com/intelligences/chocolate/export> (accessed 18 October 2023).

16. Chocolate Market by product type (Milk/White Chocolate and Dark Chocolate), Distribution Channel (Hypermarkets/Supermarkets, Convenience Stores, Online Retail Stores, and Other Distribution Channels) and Region, Global trends and forecast from 2023 to 2030 (2023). [Chocolate Market by product type (Milk/White Chocolate and Dark Chocolate), Distribution Channel (Hypermarkets/Supermarkets, Convenience Stores, Online Retail Stores, and Other Distribution Channels) and Region, Global trends and forecast from 2023 to 2030]. A firm with market research and consulting services Exactitude Consultancy. Chocolate Market Overview. [A firm with market research and consulting services Exactitude Consultancy. Chocolate Market Overview]. Retrieved from: <https://exactitudeconsultancy.com/reports/33132/chocolate-market/> (accessed 18 October 2023).

17. Chocolate Market Share, Size, Trends, Industry Analysis Report, By Product (Artificial, Traditional); By Distribution Channel; By Application; By Region; Segment Forecast, 2023 – 2032 (2023). [Chocolate Market Share, Size, Trends, Industry Analysis Report, By Product (Artificial, Traditional); By Distribution Channel; By Application; By Region; Segment Forecast, 2023–2032]. Prominent market research and consulting firm Polaris Market Research.

Worldwide market research and consulting. [Prominent market research and consulting firm Polaris Market Research. Worldwide market research and consulting]. Retrieved from: <https://www.polarismarketresearch.com/industry-analysis/global-chocolate-market> (accessed 28 October 2023).

18. Chocolate Market Size – By Type (Milk Chocolate, Dark Chocolate, White Chocolate, Artificial Chocolate), Cocoa Content (Low Cocoa Content, Medium Cocoa Content, High Cocoa Content), Distribution Channels, Regional Outlook & Global Forecast, 2024–2032 (2023). [Chocolate Market Size – By Type (Milk Chocolate, Dark Chocolate, White Chocolate, Artificial Chocolate), Cocoa Content (Low Cocoa Content, Medium Cocoa Content, High Cocoa Content), Distribution Channels, Regional Outlook & Global Forecast, 2024–2032]. The official site of a global market research and management consulting company Global Market Insights. [The official site of a global market research and management consulting company Global Market Insights]. Retrieved from: <https://www.gminsights.com/industry-analysis/chocolate-market> (accessed 10 November 2023).

19. Cocoa Beans Market By Product Type (Cocoa Powder, Cocoa Butter, Cocoa Beverages, Others) By Application (By Application (Confectionery, Functional Food & Beverage, Pharmaceuticals, Cosmetics, Others) By Distribution Channel (Online Distribution Channel, Offline Distribution Channel) – Growth, Future Prospects, Competitive Analysis, and Forecast 2016–2028 (2022). [Cocoa Beans Market By Product Type (Cocoa Powder, Cocoa Butter, Cocoa Beverages, Others) By Application (By Application (Confectionery, Functional Food & Beverage, Pharmaceuticals, Cosmetics, Others) By Distribution Channel (Online Distribution Channel, Offline Distribution Channel) – Growth, Future Prospects, Competitive Analysis, and Forecast 2016–2028] Credence Research [Credence Research]. Retrieved from: <https://www.credenceresearch.com/report/cocoa-beans-market#summary> (дата звернення: 18 November 2024).

20. Cocoa futures (2023). [Cocoa futures]. A reference for economic data Trading Economics. Historical data and forecasts, exchange rates, stock market indices, government bond yields, commodity prices. [A reference for economic data Trading Economics. Historical data and forecasts, exchange rates, stock market indices, government bond yields, commodity prices]. Retrieved from: <https://tradingeconomics.com/commodity/cocoa> (accessed 18 October 2023).

21. Cocoa industry – statistics & facts (2024). [Cocoa industry – statistics & facts]. A global data and business intelligence platform Statista. [A global data and business intelligence platform Statista]. Retrieved from: <https://www.statista.com/topics/3211/cocoa-industry/> дата звернення: 18 November 2024).

22. COVID-19 Impact on Chocolate in Food and Beverages Industry (2020). [COVID-19 Impact on Chocolate in Food and Beverages Industry]. Intelligence platform of a market research firm Data Bridge Market Research (DBMR). [Intelligence platform of a market research firm Data Bridge Market Research]. Retrieved from: <https://www.databridgemarketresearch.com/covid-19-resources/covid-19-impact-on-chocolate-in-food-and-beverages-industry> (accessed 10 November 2023).

23. Ezaki Glico Co., Ltd. Income Statement (2023). [Ezaki Glico Co., Ltd. Income Statement]. Provider of financial information Yahoo! Finance. [Provider of financial information Yahoo! Finance]. Retrieved from: <https://finance.yahoo.com/quote/2206.T/financials?p=2206.T> (accessed 18 October 2023).

24. Ferrero Group approves consolidated accounts 2021/22 (2022). [Ferrero Group approves consolidated accounts 2021/22]. Ferrero. [Ferrero]. Retrieved from: <https://www.ferrero.com/int/en/news-stories/news/ferrero-group-approved-the-consolidated-financial-statements> (accessed 18 October 2023).

25. GDP (constant 2015 US\$) – World (2022). [GDP (constant 2015 US\$) – World]. The World Bank. [The World Bank]. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?end=2022&locations=1W&start=2011> (дата звернення: 18 October 2023).

26. Global cocoa bean production from 2020/21 to 2022/23, by country (2023). [Global cocoa bean production from 2020/21 to 2022/23, by country]. A global data and business intelligence platform Statista [A global data and business intelligence platform Statista]. Retrieved from: <https://www.statista.com/statistics/263855/cocoa-bean-production-worldwide-by-region/> (accessed 18 October 2023)

27. Global Cocoa Beans Market (2023). [Global Cocoa Beans Market]. LinkedIn. [LinkedIn]. Retrieved from: <https://www.linkedin.com/pulse/global-cocoa-beans-market-2023-2030-expected-5hlwf> (дата звернення: 18 January 2024).

28. Hershey Revenue 2010–2023 (2023). [Hershey Revenue 2010–2023]. The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends. [The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends]. Retrieved from: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/HSY/hershey/revenue> (accessed 18 October 2023).

29. May 2021 Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics (2021). [May 2021 Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics]. ICCO. [ICCO]. Retrieved from: <https://www.icco.org/may-2021-quarterly-bulletin-of-cocoa-statistics/> (дата звернення: 18 January 2024).

30. May 2022 Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics (2022). [May 2022 Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics (2022)]. ICCO. [ICCO]. Retrieved from: <https://www.icco.org/may-2022-quarterly-bulletin-of-cocoa-statistics/> (дата звернення: 18 January 2024).

31. Meiji Holdings Co. Ltd. Fiscal year is April-March (2022). [Meiji Holdings Co. Ltd. Fiscal year is April-March]. An American business and economic-focused international daily newspaper The Wall Street Journal. [An American business and economic-focused international daily newspaper The Wall Street Journal]. Retrieved from: <https://www.wsj.com/market-data/quotes/JP/XTKS/2269/financials/annual/balance-sheet> (accessed 18 October 2023).
32. Meiji Holdings Co., Ltd. Income Statement (2023). [Meiji Holdings Co., Ltd. Income Statement]. Provider of financial information Yahoo! Finance. [Provider of financial information Yahoo! Finance]. Retrieved from: <https://finance.yahoo.com/quote/2269.T/financials/> (accessed 18 October 2023).
33. Mondelez Financial Statements 2009–2023 (2023). [Mondelez Financial Statements 2009–2023]. The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends. [The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends]. Retrieved from: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/MDLZ/mondelez/financial-statements> (accessed 18 October 2023).
34. Mondelez International Full Year 2022 Results (2023). [Mondelez International Full Year 2022 Results]. Provider of financial information Yahoo! Finance. [Provider of financial information Yahoo! Finance]. Retrieved from: <https://finance.yahoo.com/news/mondelez-international-full-2022-earnings-102537926.html> (accessed 18 October 2023).
35. Nestle SA ADR. Fiscal year is January-December (2022). [Nestle SA ADR. Fiscal year is January-December]. An American business and economic-focused international daily newspaper The Wall Street Journal. [An American business and economic-focused international daily newspaper The Wall Street Journal]. Retrieved from: <https://www.wsj.com/market-data/quotes/NSRGY/financials/annual/income-statement> (accessed 18 October 2023).
36. Nestle SA Revenue 2010–2023 (2023). [Nestle SA Revenue 2010–2023]. The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends. [The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends]. Retrieved from: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/NSRGY/nestle-sa/revenue> (accessed 18 October 2023).
37. Net income 2022 (2022). [Net income 2022]. Perfetti Van Melle. [Perfetti Van Melle]. Retrieved from: <https://www.perfettivanmelle.com/who-we-are/at-a-glance/> (accessed 18 October 2023).
38. Nina G Gavrilova (2021). Contemporary global production and consumption of cocoa: an assessment. [Contemporary global production and consumption of cocoa: an assessment]. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science [IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science], 839, 4. Retrieved from: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/839/2/022095/pdf> дата звернення: 18.01.2024).
39. November 2023 Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics (2023). ICCO. URL: <https://www.icco.org/november-2023-quarterly-bulletin-of-cocoa-statistics/> (дата звернення: 18.10.2023).
40. Orion OYJ Financial Statements 2016–2023 (2023). [Orion OYJ Financial Statements 2016–2023]. The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends. [The Premier Research Platform for Long Term Investors Macrotrends]. Retrieved from: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/ORINY/orion-oyj/financial-statements> (accessed 18 October 2023).
41. Overview of the report. Chocolate market (2023). [Overview of the report. Chocolate market]. The official website of the market research organization Straits Research. [The official website of the market research organization Straits Research]. Retrieved from: <https://straitsresearch.com/report/chocolate-market> (accessed 10 November 2023).
42. The 4 Countries That Produce the Most Chocolate (2022). [The 4 Countries That Produce the Most Chocolate]. Financial media website Investopedia. [Financial media website Investopedia]. Retrieved from: <https://www.investopedia.com/articles/investing/093015/4-countries-produce-most-chocolate.asp> (accessed 18 October 2023).

O. Shandrivska¹, K. Atamanchuk²

Lviv Polytechnic National University,

¹ Department of Marketing and Logistics,

² Department of Business Economics and Investment,

Olena.Y.Shandrivska@lpnu.ua,

kateryna.atamanchuk.eb.2022@lpnu.ua

RESEARCH OF THE MARKET OF CHOCOLATE AND CHOCOLATE PRODUCTS IN THE WORLD

© Shandrivska O., Atamanchuk K., 2024

Purpose. The aim of the work is to present the results of a comprehensive analysis of the world market of chocolate products.

Research methods. To achieve the goal of the research, the article uses a set of scientific methods, in particular: comparative and statistical analysis – to study the peculiarities of the development of the world market of chocolate products; problem-oriented – to identify the main problems of the economic development of the chocolate market and identify the factors affecting it; statistical analysis – for the interpretation of the global production of cocoa beans in the period 2020–2023, the dynamics of the shares of countries – the leaders in export and the shares of the largest countries – importers of chocolate products in the world; index method – for evaluating the concentration levels of the world market of chocolate products.

Findings. An assessment of the market concentration of the world's companies producing chocolate and chocolate products was carried out: in 2022, the Herfindahl-Hirschman index was 1814.863; the market concentration index for the studied companies was 43.07, which indicates the average level of monopolization in the world market of chocolate and chocolate products. Linda index showed that the four most profitable companies: Mars Incorporated, Mondelez International, Ferrero Group, Hershey formed a stable oligopoly. The Gini index (0.416) showed the average unevenness of income distribution between the largest companies – producers of chocolate on the world market.

The analysis of the economic situation of the world market of chocolate products made it possible to identify the main factors influencing the development of this industry in 2020–2023, namely: decrease in the supply of cocoa beans, due to the closure of borders between states due to the pandemic and a decrease in their yield; increase competition from other confectionery products. Chocolate consumption in developed markets such as Europe and North America remains stable, while sales growth in emerging markets has slowed; according to chocolate manufacturers, there is a growing awareness of consumers about the health and benefits of food, which contributes to the growth of demand for dark chocolate, chocolates with reduced sugar content, healthy additives and organic components, and chocolate – premium class.; according to chocolate manufacturers, there is a growing awareness of consumers about the health and benefits of food, which contributes to the growth of demand for dark chocolate, chocolates with reduced sugar content, healthy additives and organic components, and chocolate – premium class; an important trend in the development of the global chocolate market is the increasing integration of advanced technologies, such as artificial intelligence, machine learning and blockchain, which are used to improve the efficiency of development and product quality; key industry players are making significant investments that are expected to drive innovation and expansion in the global chocolate market. These investments are aimed at developing new assortment items and expanding distribution networks, which, in turn, will stimulate potential demand; the growth of e-commerce has impacted the chocolate industry, providing customers with easy options to buy chocolate online. Chocolate brands have been able to establish a more direct relationship with consumers through direct sales, and online platforms have made it easier to find chocolate products.

Overall, despite bottlenecks in chocolate supply chains and competition in the confectionery industry, the prospects for the global chocolate market in terms of growth in consumer demand, innovation in technology and changing consumer preferences, investment from key players in the industry are optimistic. It is expected that in 2023–2030, the global chocolate market will show constant positive growth.

Practical implications. The results of this study may be useful for the subjects of the global market of chocolate and chocolate products, which are aimed at developing foreign economic activity. The available data highlights the factors that are most crucial for the development of the chocolate and chocolate products industry, which provides a better understanding of the functioning of the global chocolate and chocolate products market.

Originality/value. The article examines the world market of chocolate and chocolate products: the industry of cocoa bean production and the dynamics of world prices for these products are analyzed; export and import indicators of chocolate movement between countries are determined; an assessment of the concentration of the world chocolate market was carried out using the Herfindahl-Hirschman index, the concentration index, the Lind index and the Gini index. The companies that occupy the largest share of the studied market have been identified.

Key words: chocolate market; production of cocoa beans; exports; imports; distribution channels; market concentration; competitive environment.

Paper type: research paper.